

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

УДК 338.436.33

Исманов Э.М.

*аспирант Кыргызско-Узбекского Межд. универ. им. Б. Сыдыкова, Кыргызская Республика***ЭКОНОМИКАНЫН АГРАРДЫК СЕКТОРУН МАМЛЕКЕТТИК ЖӨНГӨ САЛУУ
ПРИНЦИПТЕРИ, ФОРМАЛАРЫ ЖАНА ЫКМАЛАРЫ**

Бул жумушта изилдөөнүн предмети болуп экономиканын агрардык секторун мамлекеттик жөнгө салуу принциптери, формалары жана ыкмалары эсептелинет. Изилдөөнүн максаты - экономиканын агрардык секторун мамлекеттик жөнгө салуу принциптерин, формаларын жана ыкмаларын аныктоо. Изилдөөлөрдө чет өлкөлүк жана ата мекендик окумуштуулардын айыл чарбасын жөнгө салуу жана колдоо көрсөтүү механизмдерин өркүндөтүү жаатындагы илимий эмгектерин талдоо усулдары колдонулду. Изилдөөлөрдүн натыйжасында айрым чет өлкөлүк жана ата мекендик окумуштуулардын айыл чарбасын жөнгө салуу жана колдоо көрсөтүү механизмдерин өркүндөтүү жаатындагы илимий изилдөөлөрүнүн сереби жасалып, анын негизинде агрардык экономиканы мамлекеттик жөнгө салуунун принциптери, формалары жана ыкмалары аныкталган. Агрардык сектордун туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуу, айыл чарба өнүмдөрүнүн ички жана тышкы базарларда атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу, өлкөнүн азык-түлүк коопсуздугун камсыздоо боюнча сунуштар берилген.

Негизги сөздөр: *айыл чарбасы; агрардык сектор; агрардык саясат; мамлекеттик жөнгө салуу; мамлекеттик колдоо көрсөтүү; каржылык колдоо көрсөтүү.*

**ПРИНЦИПЫ, ФОРМЫ И СПОСОБЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ
АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ**

Предметом исследования в данной работе являются принципы, формы и методы государственного регулирования аграрного сектора экономики. Цель исследования - выявление принципов, форм и методов государственного регулирования аграрного сектора экономики. В исследованиях использованы методы анализа научных работ зарубежных и отечественных ученых в области совершенствования механизмов регулирования и поддержки сельского хозяйства. По результатам исследований сделан обзор научных исследований отдельных зарубежных и отечественных ученых в области совершенствования механизмов регулирования и поддержки сельского хозяйства, на основе которых определены принципы, формы и методы государственного регулирования аграрной экономики. Даны рекомендации по обеспечению устойчивого развития аграрного сектора, повышению конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции на внутреннем и внешнем рынках, обеспечению продовольственной безопасности страны.

Ключевые слова: *сельское хозяйство; аграрный сектор; аграрная политика; государственное регулирование; государственная поддержка; финансовая поддержка.*

**PRINCIPLES, FORMS AND METHODS OF STATE REGULATION OF THE
AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY**

The subject of research in this work is the principles, forms and methods of state regulation of the agricultural sector of the economy. The purpose of the study is to identify the principles, forms and methods of state regulation of the agricultural sector of the economy. The research uses methods of analyzing scientific works of foreign and domestic scientists in the field of improving mechanisms for regulating and supporting agriculture. Based on the results of the research, a review of scientific research by individual foreign and domestic scientists in the field of improving the mechanisms of regulation and support of agriculture is made, on the basis of which the principles, forms and methods of state regulation of the agricultural economy are determined. Recommendations are given to ensure the sustainable development of the agricultural sector, increase the competitiveness of agricultural products in the domestic and foreign markets, and ensure the country's food security.

Key words: *agriculture; agricultural sector; agricultural policy; state regulation; state support; financial support.*

Киришүү. Айыл чарбасы бардык өлкөлөрдүн улуттук экономикасынын эң маанилүү, бирок рентабелдүүлүгү салыштырмалуу төмөн жана дотациялык тармактарынын катарына кирет. Бул тармакты мамлекеттик жөнгө салуу жана колдоо көрсөтүү зарылдыгын шарттайт. Айыл чарбасын мамлекеттик жөнгө салуу айыл чарбасын жана аны менен байланышкан тармактарды башкаруу жаатында өкмөт тарабынан кабыл алынган иш-чаралардын жана саясаттардын системасы болуп саналып, анын максатын айыл чарбасын туруктуу өнүктүрүүнү жана азык-түлүк коопсуздугун камсыз кылуу, айыл калкынын жашоо деңгээлин жогорулатуу түзөрү белгилүү.

Республиканын калкынын 65%га жакынкы айыл жерлеринде жашайт, жалпы жумушка жарамдуу калктын 18% жакыны айыл чарбасында эмгектенет. Анткен менен Кыргызстанда айыл-чарба тармагынын өлкөнүн ички дүң продукциясындагы үлүшү акыркы 4 жылда улам азайып отуруп, 2023-жылы 9,7% түзгөн. Базалык айыл чарба азыктарына кирген азык-түлүктүн айрым түрлөрү менен өлкөбүз өзүн-өзү камсыз кыла албайт. Мындан улам айыл жерлериндеги реформалардын натыйжалуулугун арттыруу, айыл чарба өндүрүшүнүн атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу багытында системалуу иш-аракеттерди жүргүзүү зарылдыгы бышып жетилди.

Тилекке каршы, учурда улуттук экономиканын агрардык секторунда жүргүзүлүп жаткан мамлекеттик жөнгө салуу айыл чарбасынын туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуу, азык-түлүк коопсуздугун жогорулатуу, айыл тургундарын колдоо жана жер ресурстарын натыйжалуу пайдаланууну камсыз кылуу максаттарын ишке ашырууга өбөлгө түзбөй жатат. Мындан улам бул багытта ар тараптуу илимий изилдөөлөрдү жүргүзүү талап кылынат.

Негизги бөлүк. Агрардык секторду өнүктүрүү, аны мамлекеттик жөнгө салуу жана колдоо көрсөтүү маселелери бир топ окумуштуу-экономисттер тарабынан изилденген. Айыл чарбасына мамлекеттик колдоо көрсөтүү теориясына олуттуу салым кошкон чет өлкөлүк илимпоздордун катарына Л.Бринк [1], Т. Шульц [2], Д.И. Жилияков [3], В.А. Мальцева [4], И.Г. Ушачев [5], А.В. Чеплянский [6] ж.б. кошууга болот. Алардын изилдөөлөрүндө экономиканы, анын ичинен агроөнөр жай комплексин жөнгө салуунун өзгөчөлүктөрү, теориялык-методологиялык өзгөчөлүктөрү жана практикалык аспектилерин, анын натыйжалуу механизмдерин калыптандыруу көйгөйлөрү, чет өлкөлүк алдыңкы тажрыйбалар, азыркы ааламдашуу шарттарында айыл чарбасын мамлекеттик жөнгө салуунун жаңыча ыкмаларын колдонуунун багыттары каралган.

Ата мекендик окумуштуулар А.У. Орузбаев [7], П.К. Купуев [8], Т.К. Камчыбеков, Ж.Ж. Жумабаев, Ж.С. Жаилов [9], А.З. Закиров [10], А.З. Зулпукаров ж.б. агроөнөр жай комплексинде мамлекеттик жөнгө салуу жана каржылык колдоо көрсөтүү, каржы-насыя механизмдерин пайдалануу маселелерин изилдешкен.

Жогорудагы окумуштуулардын илимий изилдөөлөрүнүн анализинин натыйжасында айыл чарба секторун мамлекеттик жөнгө салуунун төмөнкүдөй иш-чараларын жана шаймандарын белгилөөгө болот:

1. Айыл чарбасын өнүктүрүү боюнча стратегиялык максаттарды жана милдеттерди аныктоону, айыл чарба азыктарын кайра иштетүүнүн артыкчылыктуу багыттарын белгилөөнү, ресурстарды туура бөлүштүрүүнү көздөгөн **натыйжалуу агрардык саясат.**

Кыргызстан айыл чарбасы үчүн жагымдуу табигый жана климаттык шарттарга ээ. Топографиянын, тоолуу пейзаждардын ар түрдүүлүгү жана суу ресурстарынын болушу

жашылча-жемиш өстүрүү, мал жана канаттууларды багуу сыяктуу айыл чарба ишинин ар кандай түрлөрүнө мүмкүнчүлүк түзөт. Анткен менен азыркы мезгилде республиканын айыл чарба секторунда чарбалардын чакандыгы, заманбап инфраструктуранын жоктугу, жолдордун жетишсиздиги, сугат жерлердин аздыгы, айыл чарба азыктарын сактоо, ташуу жана сатуу сыяктуу курч көйгөйлөр мүнөздүү.

2. Каржылык колдоо көрсөтүү: агрардык өндүрүшкө жана тармакка инвестицияларды тартууга стимул түзүү максатында айыл чарба ишканалары үчүн субсидияларды, гранттарды, жумшак насыяларды жана башка каржылык шаймандарды колдонуу.

Кыргызстандын айыл чарба секторуна каржылык колдоо көрсөтүү ар түрдүү ыкмалар менен жана ар кандай булактардан көрсөтүлүшү мүмкүн. Атап айтканда, мамлекеттик субсидиялар: өндүрүштү, инфраструктураны өнүктүрүүнүн, айыл чарба изилдөөлөрүнүн жана жаңы технологияларды иштеп чыгуунун наркын төмөндөтүү үчүн колдонулушу мүмкүн; колдоо көрсөтүү чаралары: айыл чарба өндүрүүчүлөрүнүн өндүрүштүк чыгымдарын төлөп берүү, уруктарды, жер семирткичтерди жана техникаларды сатып берүү, айыл чарба ишканалары үчүн жеткиликтүү насыяларды берүүнү жана колдоо көрсөтүүнүн башка формалары; окутуу жана консультациялар: фермерлердин жана айыл чарба жумушчуларынын көндүмдөрүн жакшыртууга жумшалышы мүмкүн. Бул айыл чарба, агрессия жана чарбаны башкаруу боюнча окутууларды, семинарларды жана консультацияларды уюштуруу аркылуу ишке ашырылат. Инфраструктуралык инвестициялар айыл жерлеринде инфраструктураны өнүктүрүүгө, мисалы, жолдорду курууга жана модернизациялоого, сугаруу системаларын, сактоо жайларын жана рынокторду өнүктүрүүгө багытталат. Бул рыноктун жеткиликтүүлүгүн жогорулатууга жана айыл чарба өнүмдөрүн ташууга кеткен чыгымдарды азайтууга мүмкүндүк берет.

Өлкөдөгү саясий, экономикалык жана социалдык кырдаалга жараша убакыттын өтүшү менен белгилүү бир программалар жана каржылык колдоо көрсөтүү чаралары өзгөрүшү мүмкүн. Кыргызстанда айыл чарба секторуна учурда көрсөтүлүп жаткан каржылык колдоо жөнүндө так маалымат алуу үчүн Айыл чарба министрлиги, экономикалык өнүктүрүү же айыл чарбаны өнүктүрүү боюнча агенттиктер сыяктуу расмий булактарга кеңеш берүү сунуш кылынат.

3. Тарифтик жөнгө салуу ички рынокту адилетсиз атаандаштыктан коргоо жана өнүмдөргө туруктуу бааларды камсыз кылуу үчүн айыл чарба азыктарын импорттоого жана экспорттоого тарифтерди белгилөө менен байланышкан. Кыргызстандын айыл чарба секторундагы тарифтерди башкаруу өлкөнүн өкмөт тарабынан аныкталган ар кандай чаралар жана саясат аркылуу ишке ашат. Мында айыл чарба секторунда тарифтерди жөнгө салуунун негизги аспектиери каралган. Бажы алымдары жана импорттук тарифтер: мамлекет импортту жөнгө салуу жана жергиликтүү өндүрүүчүлөргө коргоо көрсөтүү үчүн айыл чарба товарларына бажы алымдарын жана импорттук тарифтерди коё алат. Бул алымдар жана тарифтер өлкөнүн муктаждыктарына жана эл аралык соода келишимдерине жараша өзгөрүшү мүмкүн.

Экспортко колдоо көрсөтүү: мамлекет өз өнүмдөрүн экспорттогон айыл чарба өндүрүүчүлөрүнө субсидияларды жана стимулдарды, тактап айтканда транспорттук чыгымдарды субсидиялоону, экспортко артыкчылыктуу тарифтерди киргизүүнү же экспорттук кубаттуулугун көтөрүүгө консультативдик колдоо көрсөтүүнү камтышы мүмкүн.

Инфраструктураны өнүктүрүү: мамлекет сугат системаларын, жолдорду, сактоо жайларын жана рынокторду куруу жана модернизациялоо түрүндө айыл чарба инфраструктурасын өнүктүрүүгө инвестиция жасай алат. Инфраструктураны жакшыртуу

өндүрүүчүлөрдүн чыгымдарын азайтууга жана алардын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга шарт түзөт.

4. Жер рыногун жөнгө салуу жер тилкелерин пайдалануу жана жүгүртүү эрежелерин түзүү, жерлерди сатууну жана ижарага берүүнү жөнгө салуу, жерге мүлктүк укуктарды коргоо чараларын камтыйт. Жер рыногуна байланыштуу саясат жана мыйзамдар мамлекеттик, ички жана тышкы факторлордун өзгөрүүлөрүнө жараша өзгөрүшү мүмкүн экендигин белгилей кетели. Кыргызстандын жер рыногу боюнча актуалдуу маалымат алуу үчүн расмий юридикалык булактарга же кыймылсыз мүлк боюнча консультанттарга кайрылууга болот.

5. Салыктык тыныгуулар жана стимулдар: айыл чарба ишканалары үчүн салыктык артыкчылыктарды берүү, мисалы, салык чендерин төмөндөтүү же белгилүү бир салыктардан бошотуу сунуш кылынат.

Мамлекет инвестицияларды тартууга, бизнеске колдоо көрсөтүүгө жана экономикалык өсүшкө стимул жасоо максатында ар кандай салыктык тыныгууларды жана стимулдарды колдонушу мүмкүн. Мисалга алсак, чет өлкөлүк инвесторлор үчүн бир катар салыктык стимулдарды берүү, анын ичинде киреше салыгынан жана мүлккө салыктан бошотуу; бизнестин айрым түрлөрү товарларды же кызмат көрсөтүүлөрдү экспорттоодо нарктык салыкты (КНС) төлөөдөн бошотулушу мүмкүн. Бул экспорттук ишмердикке шыктандырат жана эл аралык рынокто жергиликтүү өнүмдөрдүн жана кызмат көрсөтүүлөрдүн атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга мүмкүндү берет.

Өлкөдөгү экономикалык жана саясий кырдаалга жараша салыктык тыныгуулар жана стимулдар убакыттын өтүшү менен өзгөрүшү мүмкүн экендигин белгилей кетүү зарыл. Жеткиликтүү пайдалар жана стимулдар жөнүндө актуалдуу маалымат алуу үчүн салык органдары же салык боюнча консультанттар менен кеңешүү сунуш кылынат.

6. Жөнгө салуу: айыл чарба азыктарынын сапатына жана коопсуздугуна карата талаптарды бекитүү, дарыларды жана жер семирткичтерди колдонууну жөнгө салуучу, жумушчулардын жана жаныбарлардын укуктарын коргоочу мыйзамдарды, ченемдерди жана эрежелерди иштеп чыгуу жана ишке ашыруу.

Органикалык айыл чарба өндүрүшү - бул азыркы этапта экономиканын агрардык секторунун өнүгүп жаткан багыты, ушул этапта айыл чарба өндүрүшүн жүргүзүү өлкөнүн калкына экологиялык таза продуктуларды камсыздоо менен коштолот.

Баарыбызга белгилүү болгондой, пландуу индустриализация мезгилинде айыл чарбасын интенсивдүү жүргүзүү өтө өнүккөн, көптөгөн минералдык жер семирткичтер, химиялык заттар жана өсүмдүктөр менен жаныбарлардын өсүшүн жөнгө салуучулар ашыкча пайдаланылган.

Кыргызстан эгемендүүлүккө ээ болгон учурдан тартып айыл чарбасында отоо чөп жана зыянкечтер менен күрөшүү үчүн химиялык заттарды, минералдык жер семирткичтерди сатып алуу жана пайдалануу кескин түрдө кыскарган. Буга минералдык жер семирткичтерди, химиялык заттарды жана өсүшүн жөнгө салуучуларды чыгаруу менен алектенген республиканын аймагында иштеп жаткан өнөр жай объекттердин (заводдордун жана фабрикалардын) жоктугу себеп болууда.

Жогоруда белгиленген иш-чараларды жана шаймандарды айыл чарба секторун өнүктүрүүгө көмөктөшүү жана социалдык-экономикалык максаттарга жетүү боюнча башка саясат жана мамлекеттик программалар менен айкалыштыруу менен колдонууга болот.

Кыргызстан экономикалык абалы боюнча өнүгүп келе жаткан өлкөлөрдүн катарына кирет. Өлкө экономикасынын өнүгүүсүндө жергиликтүү өндүрүштүн жана ишмердүүлүктүн өнүгүүсү чоң роль ойнойт. Бирок азыркы убакытта Кыргызстанда өндүрүш эң төмөнкү

көрсөткүчкө түшүп кеткен, өлкөдө болгон техниканын баары эскирип, оңдоого жараксыз абалга келип жеткен. Дүйнө жүзүндө ааламдашуу процесси жүрүп жаткан мезгилде, ар бир мамлекеттин өндүрүшүнүн алдында чоң маселелер турат. Алардын эң негизгиси керектөөчүлөрдүн суроо-талабын өз убагында жана жогорку деңгээлде (баасы, сапаты жагынан) канааттандыруу болуп саналат. Дүйнөлүк заманбап экономикада, өндүрүүчүлөр керектөөчүлөр үчүн ич ара күрөшүп келет. Бул күрөштө туура инновациялык мамилени колдонгондор жана продукциянын жаңы түрүн өндүрүүнү көздөгөндөр, маркетингдин ар түрдүү стратегияларын жана тактикаларын колдонгондор жеңип чыгарын тажрыйба көрсөтүүдө. Ошондуктан, өндүрүштүн жалпы тоскоолдуктарын аныктоо, аны чечүүдө өнүгүүнүн альтернативдүү жолдорун табуу талап кылынат. Буга байланыштуу айыл чарба өнүгүшүндө инновациялык технологияларды жана интеграцияланган маркетингди колдонуу туура болот.

Улуттук экономиканын агрардык секторунун мамлекеттик жөнгө салуу ыкмаларын жалпысынан 5 топко бөлүп карайбыз, алар:

- мыйзам чыгаруу чаралары: айыл чарба ишканаларынын, фермерлердин жана айыл чарба секторунун башка катышуучуларынын ишмердүүлүгүн жөнгө салуучу мыйзамдарды жана эрежелерди кабыл алуу;
- административдик чаралар: мыйзамдардын ишке ашырылышын көзөмөлдөө, айыл чарба ишмердүүлүгүнө лицензия жана уруксат берүү;
- маалыматтык-аналитикалык иш-чаралар: айыл чарба секторун өнүктүрүүнүн перспективалары боюнча маалыматты чогултуу, талдоо жана таратуу, тажрыйба алмашуу жана фермерлерге жана айыл чарба ишканаларына билим берүү;
- соода-экономикалык чаралар: бажы алымдарын, квоталарды, айыл чарба азыктарын импорттоого жана экспорттоого чектөөлөрдү киргизүү;
- билим берүү жана илим-изилдөө иш-чаралары: билим берүү программаларына колдоо көрсөтүү, илимий изилдөөлөр, айыл чарбасында инновациялык технологияларды жана ыкмаларды иштеп чыгуу.

Жыйынтыктар:

1. Айрым чет өлкөлүк жана ата мекендик окумуштуулардын айыл чарбасын жөнгө салуу жана колдоо көрсөтүү механизмдерин өркүндөтүү жаатындагы илимий изилдөөлөрүнө талдоо жасалган, анын негизинде агрардык экономиканы мамлекеттик жөнгө салуунун принциптери, формалары жана ыкмалары аныкталган;

2. Агрардык сектордун туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуу, айыл чарба өнүмдөрүнүн ички жана тышкы базарларда атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу, өлкөнүн азык-түлүк коопсуздугун камсыздоо боюнча сунуштар берилген.

Адабияттар тизмеси:

1. **Бринк, Л.** Страны СНГ и ВТО: вопросы сельскохозяйственной политики и государственной поддержки [Текст] / Л. Бринк // Продовольственная и сельскохозяйственная организация объединенных наций. – Рим, 2014. – 69 с.
2. **Шульц, Т.** Трансформирование традиционной аграрной сферы [Текст]: Transforming Traditional Agriculture / Т. Шульц. – Нью-Хейвель, Йельский унив., 1964. – 212 с.
3. **Жиляков, Д.И.** Государственное регулирование развития сельского хозяйства [Текст]: дис... д-ра экон. наук: 08.00.05 / Д.И. Жиляков. - Воронеж, 2021. – 50 с.
4. **Мальцева, В.А.** Государственная поддержка сельского хозяйства в зарубежных странах: эволюция теории и практики реализации [Текст] / В.А. Мальцева. – Екатеринбург: ООО УМЦ УПИ, 2015. – 228 с.

5. Ушачев, И.Г. Научные подходы к совершенствованию государственного регулирования в АПК на современном этапе [Текст] / И.Г. Ушачев, В. В. Маслова // АПК: Экономика, управление. – 2022. – № 4. – С. 3-10.
6. Чеплянский, А.В. Государственная поддержка сельскохозяйственных товаропроизводителей в экономически развитых странах: современные особенности и тенденции развития [Текст] / А.В. Чеплянский // Сборник. Экономическая теория и экономическая политика. – Минск, 2016. – С. 74–80.
7. Орузбаев, А. Агропромышленный комплекс в условиях перехода к рыночной экономике: опыт стран СНГ и других стран дальнего зарубежья [Текст] / А. Орузбаев. - Алма-Ата, 1993. - 204 с.
8. Купуев, П.К. Обоснование системы территориально-административного управления аграрным сектором Кыргызстана [Текст] / П.К. Купуев // NovaInfo. - 2017. - № 63. - С. 186-191.
9. Жумабаев, Ж.Ж. Экономическое регулирование аграрного сектора [Текст] / Ж.Ж. Жумабаев, Д.С. Джаилов, Л.А. Мардалиева // Национальная экономика Кыргызской Республики: проблемы и перспективы развития: под. ред. Т.К. Камчыбекова. - Бишкек, 2015. - С. 159-177.
10. Закиров, А.З. Проблемы реформирования и государственного регулирования аграрного сектора Кыргызстана [Текст]: дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.05 / А.З. Закиров. - Бишкек, 2009. – 45 с.

DOI: <https://doi.org/10.54834/vi2.359>

Поступила в редакцию: 02.02.2024 г.

УДК 338.439

*Абдиев М.Ж.**д.э.н., доц. Ошского техн. универ. им. М.М.Адышева, Кыргызская Республика**Шатманова А. С.**аспирант Межд. универ. им. К.Ш.Токтомаматова, Кыргызская Республика**Исмаилов А.К.**аспирант Кыргызско-Узбекского Межд. универ. им. Б. Сыдыкова, Кыргызская Республика*

АЙЫЛ ЧАРБАСЫНЫН АТААНДАШТЫК ЖӨНДӨМДҮҮЛҮГҮН ЖОГОРУЛАТУУДА ИННОВАЦИЯЛЫК АГРОКЛАСТЕРЛЕРДИ ӨНҮКТҮРҮҮНҮН НЕГИЗГИ БАГЫТТАРЫ

Сунуш кылынган жумушта изилдөөнүн предмети катары айыл чарбасынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууда инновациялык агрокластерлерди өнүктүрүүнүн негизги багыттары каралып, алардын теориялык жана практикалык жоболору такталды. Изилдөөнүн максаты катары интеграция шартында Кыргыз Республикасынын Ош облусунун айыл чарбасында инновациялык агрардык кластерлерди өнүктүрүү аркылуу бул тармактын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу жолдорун изилдөө болуп саналат. Изилдөөнүн ыкмалары: статистикалык, аналитикалык, монографиялык изилдөөлөр. Жүргүзүлгөн изилдөөнүн жыйынтыгы боюнча интеграция шартында Кыргыз Республикасынын Ош облусунун айыл чарба тармагына кыскача баа берүү менен, анын продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуудагы көйгөйлөр аныкталып, аны инновациялык агрокластерлерди түзүү аркылуу чечүү жолдору сунушталды. Жүргүзүлгөн изилдөө боюнча интеграция шартында айыл чарбасынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууну натыйжалуу чечүү үчүн Ош облусунун айыл чарбасын өнүктүрүүнүн инновациялык стратегиясында кластердик саясатты ишке ашыруу механизмдери, мамлекеттик жөнгө салуу жана колдоо жолдору сунушталды.

Негизги сөздөр: айыл чарбасы; интеграция; колдоо; натыйжалуулук; атаандаштык жөндөмдүүлүк; тутум; кластер; агрокластер; инновация; стратегия.